

Badanie ewaluacyjne

Ocena średniookresowa (mid-term) Lokalnej Strategii Rozwoju wdrażanej przez Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” w okresie: styczeń 2009 – czerwiec 2012 na obszarze gmin wiejskich: Aleksandrów, Inowłódz, Lubochnia, Mniszków, Opoczno, Sławno oraz gmin miejsko-wiejskich: Przedbórz, Sulejów, Tomaszów Mazowiecki i Wolbórz

RAPORT WSTĘPNY

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy”

Tomaszów Mazowiecki 2012

Projekt finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Działanie 431 Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja

EUROPEJSKI FUNDUSZ ROJNY
NA SZCZEGÓLNYCH
OBSZARACH WIEJSKICH

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy”

ul. Św. Antoniego 55

97-200 Tomaszów Mazowiecki

tel./fax 44 710-15-52

e-mail:dolinapilicy@onet.eu

Prezes Zarządu – Bronisław Helman

Przewodnicząca Komisji Rewizyjnej – Barbara Robak

Przewodniczący Rady – Janusz Ciesielski

Zespół Ewaluacyjny:

Bronisław Helman

Barbara Robak

Dorota Makuch

Bernadeta Banaszczyk

Tomasz Grad

Mariusz Tarnawski

Sławomir Zwierzchowski

Jerzy Wijata

Halina Biskup

Zuzanna Broszczyk

Sławomir Tworek

Urszula Ziółkowska

Agnieszka Rusiecka

Paulina Truchan

Grażyna Cichowska

Ekspert zewnętrzny:

dr Leszek Leśniak

Główny Specjalista

Centrum Doradztwa Rolniczego

w Brwinowie Oddział w Krakowie

Streszczenie

Ocena średniookresowa (mid-term) Lokalnej Strategii Rozwoju wdrażanej przez Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” została przeprowadzona przez Zespół Ewaluacyjny powołany decyzją Zarządu z dnia 20.04.2012 r., w składzie: Bronisław Helman, Sławomir Zwierzchowski, Damian Szmigielski, Ewa Jagielska, Waldemar Jęcek, Ewa Kwaśkiewicz-Tomasik, Jerzy Wijata, Halina Biskup, Zuzanna Broszczyk, Sławomir Tworek, Urszula Ziółkowska przy wsparciu eksperckim ze strony Głównego Specjalisty Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie dr. Leszka Leśniaka.

Badanie ewaluacyjne obejmuje okres od stycznia 2009 roku do czerwca 2012 roku i uwzględnia wszystkie nabory wniosków ogłaszane przez LGD Stowarzyszenie „Dolina Pilicy”.

Zakres badania obejmuje problematykę związaną z:

1. oceną spójności i logiczności Lokalnej Strategii Rozwoju,
2. oceną postępu we wdrażaniu Lokalnej Strategii Rozwoju,
3. oceną wpływu realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na poziom życia mieszkańców obszaru,
4. oceną potencjału Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy”
5. oceną stanu wiedzy mieszkańców obszaru o możliwościach uzyskania wsparcia z funduszy pomocowych UE i krajowych oraz wiedzy o LGD i wdrażanej LSR.

Wnioski z badania:

- Przygotowana przez Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” Lokalna Strategia Rozwoju pomimo stwierdzonych, w zakresie spójności i logiczności, uchybień jest dokumentem, który po wprowadzeniu poprawek i uzupełnień będzie spójny i spełni zasady logiki interwencji opisane w osi 4. Leader w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.
- W Lokalnej Grupie Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” międzysektorowa współpraca występuje z różnym nasileniem i nie stanowi istotnego elementu potencjału dzięki, któremu wzrastałaby zdolność oddziaływania partnerstwa na otoczenie zadaniowe. Współpraca wymaga stałej troski ze strony władz Stowarzyszenia i systematycznych działań informacyjnych i wyjaśniających, a także otwartości w identyfikowaniu i precyzowaniu interesów poszczególnych sektorów, w tym konkretnych osób w ramach tych sektorów.
- Postęp we wdrażaniu Lokalnej Strategii Rozwoju jest zadawalający, pomimo niskich wskaźników wyrażonych w procentach wypłaconej pomocy w stosunku do zaplanowanych w LSR kwot co wynika z następujących konstatacji:

- Po pierwsze, należy pozytywnie ocenić działalność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” w zakresie informowania i aktywizacji mieszkańców, czego wynikiem jest duża liczba złożonych wniosków o przyznanie pomocy, łącznie na cztery rodzaje operacji 169 oraz stosunkowo wysoki wskaźnik planowanych operacji zgodnych z celami LSR wynoszący 77,51%. (na 169 złożonych wniosków Rada Stowarzyszenia uznała, że 131 jest zgodnych z LSR).
- Po drugie, należy zwrócić uwagę na konieczność lepszego niż do tej pory wsparcia merytorycznego dla wnioskodawców w celu wyeliminowania lub przynajmniej ograniczenia błędów we wnioskach dyskwalifikujących je w trakcie oceny przez Instytucje Wdrażające (IW).
- Po trzecie, co nie jest zależne od Stowarzyszenia, zmian wymagają procedury wdrażania oraz system oceny, którego przeciągające się w czasie procedury zniechęcają wnioskodawców do realizacji operacji (27 wniosków zostało wycofanych przez wnioskodawców).
- Po czwarte, opóźnienia w rozpoczęciu procesu wdrażania LSR (pierwszy nabór ogłoszono w grudniu 2009 roku), a także wiele wniosków w trakcie oceny przez IW może w znaczący sposób powodować, że ocena jest „niedoszacowana”.
- Analiza wyników badania prowadzonego wśród mieszkańców obszaru prowadzi do sformułowania następujących wniosków:
 - wiedza mieszkańców obszaru o funduszach europejskich jest pobieżna, nie posiadają rozeznania jakie fundusze finansują jakie potrzeby rozwojowe, nie potrafią poprawnie nazwać funduszu i nazwy działania, w ramach którego przyznawane jest wsparcie;
 - program Leader (podejście Leader) jest rozpoznawalny przez mieszkańców obszaru, orientują się o fakcie realizacji tego podejścia na terenie gminy, w której mieszkają, popierają pomysł rozszerzenia LSR o nowy cel szczegółowy i nowe przedsięwzięcia.

Metodologia badania

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” wdraża Lokalną Strategię Rozwoju od 2009 roku. Zakończenie realizacji LSR nastąpi w 2015 roku. W połowie okresu wdrażania, Zarząd Stowarzyszenia postanowił przeprowadzić badanie ewaluacyjne w oparciu o własne zasoby kadrowe przy wsparciu eksperta zewnętrznego. Został powołany Zespół Ewaluacyjny i przygotowane założenia badawcze.

Zespół Ewaluacyjny ustalił problemy badawcze, które zostały zapisane w postaci następujących pytań:

1. Czy w wyniku aktywności Lokalnej Grupy Działania nastąpił wzrost jakości życia mieszkańców obszaru objętego wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju, wyrażający się m.in. możliwością do zidentyfikowania wyższą aktywność społeczno-gospodarczą oraz możliwym do zidentyfikowania wzrostem zadowolenie z miejsca zamieszkania i pracy na obszarze „Dolina Pilicy”, a także poprzez odczuwalny wzrost stopnia zintegrowania lokalnych społeczności?
2. Jak powszechna jest rozpoznawalność LGD „Dolina Pilicy”, jaki jest poziom wiedzy o celach i działaniach LGD oraz wdrażanej przez LGD Lokalnej Strategii Rozwoju?
3. Czy Lokalna Strategia Rozwoju jest wewnętrznie spójna, czy cele są adekwatne do potrzeb lokalnych społeczności i odpowiadają na zidentyfikowane problemy, czy wartość wskaźników jest możliwa do osiągnięcia, a także jakie główne bariery i zagrożenia możliwe do zidentyfikowania mogą utrudnić realizację założonych celów i wskaźników?
4. Ocena obszaru objętego wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju w kontekście wielkości tego obszaru, jego spójności geograficznej, historycznej i kulturowej, pod względem potencjału i możliwości jego wykorzystania do rozwoju społeczno-gospodarczego w tym w zakresie turystycznym, przy uwzględnieniu planów zagospodarowania zbiorników wodnych oraz tworzonych szlaków turystycznych, (rowerowych, konnych, pieszych, wodnych itp.)?
5. Czy i w jakim stopniu działalność LGD Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” wpływa na budowę społeczeństwa obywatelskiego wyrażającego się w wyższym poziomie świadomości społecznej, deklarowanej chęci uczestnictwa w życiu publicznym, tworzeniu społecznych relacji między ludźmi i instytucjami władzy lokalnej, a także faktycznym, świadomym uczestnictwie w przejawach życia samorządowego i członkostwie w organizacjach pozarządowych?

W celu uzyskania materiału poznawczego umożliwiającego udzielenie odpowiedzi na powyższe pytania zostały zaplanowane i przeprowadzone badania ewaluacyjne jakościowe i ilościowe. Badania jakościowe zostały przeprowadzone z zastosowaniem technik analizy dokumentów i wywiadu zogniskowanego (fokus). Badania ilościowe z zastosowaniem techniki ankiety internetowej i ankiety audytoryjnej.

Analizie poddana została Lokalna Strategia Rozwoju z wykorzystaniem tabeli logicznej. Analizę wykonali członkowie Zespołu Ewaluacyjnego w dwuosobowych zespołach oceniając dokument z punktu widzenia spójności i logiczności identyfikując występowanie opisanych w tabeli zależności, wartości i wskazań. Każdy zespół oddzielnie dokonał analizy a następnie wykonano syntezę wyników w cztero stopniowej skali. Analiza została podsumowana i wyprowadzone zostały wnioski.

Zespół Ewaluacyjny przygotował scenariusz wywiadu zogniskowanego (fokus) i przeprowadził w trzech zespołach złożonych z członków Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” badanie, którego celem była analiza wybranych elementów potencjału LGD.

Zespół dokonał analizy danych z monitoringu postępów wdrażania lokalnej Strategii Rozwoju, ocenił postęp we wdrażaniu LSR i sformułował wnioski.

Zespół opracował zestaw pytań do włączenia w kwestionariusze badań ankietowych, a następnie zaakceptował kwestionariusz ankiety audytoryjnej i ankiety internetowej.

Badania jakościowe - sprawozdanie:

Analiza dokumentów – analiza spójności LSR

Spójność i logiczność LSR ocenił Zespół Ewaluacyjny wykorzystując metodę analizy dokumentów z zastosowaniem tabeli logicznej załącznik do niniejszego raportu nr 1.

Przedmiotem analizy były wnioski zapisane w LSR wypływające z analizy potencjału obszaru wykonanej metodą SWOT, struktura celów i przedsięwzięć oraz wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania oraz spójność LSR z dokumentami strategicznymi na poziomie gminy. W wyniku analizy ocenione zostały następujące relacje i zależności występujące w LSR:

- spójność pomiędzy wnioskami wynikającymi z analizy SWOT a celami szczegółowymi i ogólnymi;
- logiczność w określaniu celu w kontekście zobjektywizowanych danych zgromadzonych na potrzeby LSR i zawartych w opisie obszaru;
- zgodność z dokumentami strategicznymi na poziomie gminy.

Zespół Ewaluacyjny uznał, że następujące cele szczegółowe wynikają z analizy SWOT, dokładniej wniosków jakie autorzy LSR sformułowali w wyniku analizy SWOT.

Poniżej tabela zawierająca cele szczegółowe i ocenę stopnia spójności z wnioskami z analizy SWOT.

Tab. 1.

L.p.	cel szczegółowy	ocena stopnia spójności*
1.	I.1 Rozwój usług turystycznych i rekreacyjnych	wysoka
2.	I.2 Wspieranie dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz twórczości artystycznej	wysoka
3.	I.3 Promocja regionu	wysoka
4.	II.1 Edukacja jako element budowania postaw proekologicznych	wysoka
5.	II.2 Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii	brak spójności
6.	III.1 Działalność szkoleniowa i doradcza	brak spójności
7.	III.2 Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	niska
8.	III.3 Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej	wysoka
9.	III.4 Zwiększenie integracji lokalnych społeczności	zadawalająca

* skala oceny: wysoka, zadawalająca, niska, brak spójności.

Źródło opracowanie własne.

Jak wynika z powyższego zestawienia zawartego w tabeli 1 ocena Zespołu Ewaluacyjnego wskazuje na wysoki stopień spójności pomiędzy wnioskami z analizy SWOT a celami, 5 z spośród 9 celów szczegółowych jest spójnych (wynika z wniosków analizy SWOT), w przypadku 2 celów brak jest takiej spójności natomiast w przypadku 1 celu spójność jest niska i w przypadku 1 celu spójność jest zadawalająca.

Należy zauważyć, że występuje pewnego rodzaju brak logi pomiędzy analizą potencjału obszaru, zidentyfikowanymi problemami i celami szczegółowymi. Uznając nadrzędność analizy potencjału wobec celów szczegółowych należy rozważyć zmianę celów II.2 Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz III.1 *Działalność szkoleniowa i doradcza*. Zmiany wymaga również cel III.2 *Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich*.

Zespół Ewaluacyjny przeprowadził analizę opisu obszaru w kontekście oceny stopnia zobiektywizowania tych danych uzasadniających realność celów szczegółowych. Ocena tej zależności została wyrażona w postaci opisowej gdzie sformułowanie „wysoka” oznacza, że dane w opisie obszaru są obiektywne i uzasadniają realność celu szczegółowego, sformułowanie „zadawalająca” oznacza, że dane w opisie obszaru są w miarę obiektywne i w zasadzie uzasadniają realność celu szczegółowego, sformułowanie „niska” oznacza, że są wątpliwości co do obiektywności danych w opisie obszaru i są wątpliwości czy uzasadniają realność celu szczegółowego, natomiast sformułowanie „niewystarczająca” oznacza, że są poważne wątpliwości co do obiektywności danych w opisie, zatem nie uzasadniają realności celu szczegółowego. Wyniki tej analizy przedstawia tabela poniżej.

Tab. 2.

L.p.	cel szczegółowy	ocena stopnia zobiektywizowania danych i realności celów*
1.	I.1 Rozwój usług turystycznych i rekreacyjnych	wysoka
2.	I.2 Wspieranie dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz twórczości artystycznej	wysoka
3.	I.3 Promocja regionu	wysoka
4.	II.1 Edukacja jako element budowania postaw proekologicznych	niewystarczająca
5.	II.2 Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii	niewystarczająca
6.	III.1 Działalność szkoleniowa i doradcza	niska
7.	III.2 Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	zadawalająca
8.	III.3 Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej	wysoka
9.	III.4 Zwiększenie integracji lokalnych społeczności	zadawalająca

* skala oceny: wysoka, zadawalająca, niska, niewystarczająca.

Źródło opracowanie własne.

Jak wynika z powyższego zestawienia zawartego w tabeli 2 ocena Zespołu Ewaluacyjnego wskazuje na wysoki stopień zobiektywizowania danych w opisie obszaru, uzasadniających realność 4 celów szczegółowych, w przypadku 2 celów szczegółowych stopień zobiektywizowania danych uzasadniających ich realność oceniono na poziomie zadawalającym, a w przypadku 1 celu szczegółowego stopień zobiektywizowania danych uzasadniających jego realność oceniono na poziomie niskim, natomiast w przypadku 2 celów szczegółowych stopień zobiektywizowania danych uzasadniających ich realność oceniono na poziomie niewystarczającym.

Biorąc pod uwagę fakt, że dane zawarte w opisie obszaru stanowiły ważny element w przeprowadzonej analizie potencjału metodą SWOT, z której wyprowadzone zostały wnioski, na podstawie których sformułowano cele szczegółowe 2 cele wymagają zmiany lub weryfikacji wymagają dane w opisie obszaru. Ze względu na zaistniałą sytuację raczej niemożliwe są zmiany w opisie i analizie SWOT, zatem jedyne co można zrobić to dokonać na nowo zdefiniowania następujących szczegółowych celów: II.1 *Edukacja jako element budowania postaw proekologicznych* oraz II.2 *Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii*.

Zespół Ewaluacyjny przeprowadził analizę realności wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania. W przypadku wskaźników produktu analiza obejmowała powiązane z celami szczegółowymi przedsięwzięcia, zrealizowane i oczekiwane (możliwe do zgłoszenia) operacje. Tak więc do konkretnego celu szczegółowego, w toku analizy, przyporządkowane zostały wskaźniki produktu i rezultatu. Wyniki analizy przedstawione zostały w tabeli poniżej.

Tab. 3.

L.p.	cel szczegółowy	ocena stopnia realności wskaźników produktu*	ocena stopnia realności wskaźników rezultatu*
1.	I.1 Rozwój usług turystycznych i rekreacyjnych	możliwe do osiągnięcia	możliwe do osiągnięcia
2.	I.2 Wspieranie dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz twórczości artystycznej	możliwe do osiągnięcia	raczej możliwe do osiągnięcia
3.	I.3 Promocja regionu	możliwe do osiągnięcia	możliwe do osiągnięcia
4.	II.1 Edukacja jako element budowania postaw proekologicznych	możliwe do osiągnięcia	zagrożone
5.	II.2 Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii	niemożliwe do osiągnięcia	niemożliwe do osiągnięcia
6.	III.1 Działalność szkoleniowa i doradcza	możliwe do osiągnięcia	możliwe do osiągnięcia

7.	III.2 Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	możliwe do osiągnięcia	możliwe do osiągnięcia
8.	III.3 Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej	możliwe do osiągnięcia	możliwe do osiągnięcia
9.	III.4 Zwiększenie integracji lokalnych społeczności	możliwe do osiągnięcia	możliwe do osiągnięcia

* skala oceny: możliwe do osiągnięcia, raczej możliwe do osiągnięcia, zagrożone, niemożliwe do osiągnięcia

Źródło opracowanie własne.

Jak wynika z zestawienia zawartego w tabeli 3 ocena Zespołu Ewaluacyjnego wskazuje na realność wskaźników produktu i rezultatu. Jedynie wskaźniki rezultatu celu szczegółowego II.2 *Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii* i wskaźniki produktu powiązanych z tym celem przedsięwzięć zostały uznane jako nierealne. W przypadku celu I.2 *Wspieranie dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz twórczości artystycznej* realność wskaźników produktu przedsięwzięć przypisanych do tego celu zastała oceniona jako raczej możliwe do osiągnięcia, a przypadku celu II.2 *Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii* realność wskaźników produktu przedsięwzięć przypisanych do tego celu została ocenione jako zagrożone.

Zespół Ewaluacyjny uważa, że urealnienia wymagają przede wszystkim wskaźniki rezultatu i produktu przypisane do celu II.2 oraz wskaźniki produktu przypisane do celów I.3 oraz II.2. Zespół Ewaluacyjny przeprowadził analizę realności wskaźników oddziaływania przypisanych do celów ogólnych. Wyniki analizy przedstawione zostały w tabeli poniżej.

Tab. 4.

L.p.	cel ogólny	ocena stopnia realności wskaźników oddziaływania*
1.	I. Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo-krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców	nie możliwe do osiągnięcia
2.	II. Ochrona środowiska oraz wspieranie inicjatyw ekologicznych podstawą do zachowania i poprawy stanu posiadanych zasobów	nie możliwe do osiągnięcia
3.	III. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sfery społeczno-gospodarczej	nie możliwe do osiągnięcia

* skala oceny: możliwe do osiągnięcia, raczej możliwe do osiągnięcia, zagrożone, niemożliwe do osiągnięcia

Źródło opracowanie własne.

Zespół Ewaluacyjny uznał, że wszystkie wskaźniki oddziaływania są nie możliwe do osiągnięcia. Oznacza to, że należy ponownie je określić w taki sposób aby były możliwe do osiągnięcia w oparciu o dostępne źródła informacji.

Zespół Ewaluacyjny stwierdził, że LGD nie wykonała badań ewaluacyjnych na etapie przygotowania LSR i nie zostały wyznaczone wartości bazowe (wyjściowe) w wyniku ewaluacji ex-ante. W tej sytuacji dane bazowe do oceny stopnia zmian na obszarze wdrażania LSR pozyskano z opisu obszaru. Te dane zostały ocenione pod kątem ich wiarygodności i przydatności do wyznaczenia wartości bazowej wskaźników. Oceny dokonano z zastosowaniem czterostopniowej skali w postaci opisowej. Jeżeli w opisie obszaru zawarte są dane umożliwiające dokładnie wyznaczyć wartość bazową wskaźnika użyto określenia „wysoce wiarygodne”, jeżeli dane są nie pełne ale pozwalają w miarę dokładnie wyznaczyć wartości bazowe wskaźnika użyto określenia „wiarygodne”, jeżeli dane są nie pełne i sprawiają trudności w wyznaczeniu wartości bazowej wskaźnika użyto określenia „raczej wiarygodne”, natomiast w sytuacji gdy dane są nie pełne lub ich brak aby wyznaczyć wartości bazowe wskaźnika użyto określenia „niewiarygodne”. Wyniki analizy zostały odniesione do wskaźników rezultatu czyli odniesiono je do celów szczegółowych, a wyniki przedstawione zostały w tabeli poniżej.

Tab. 5.

L.p.	cel szczegółowy	ocena wiarygodności danych do wyznaczenia wartości bazowych wskaźników*
1.	I.1 Rozwój usług turystycznych i rekreacyjnych	niewiarygodne
2.	I.2 Wspieranie dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz twórczości artystycznej	wiarygodne
3.	I.3 Promocja regionu	raczej niewiarygodne
4.	II.1 Edukacja jako element budowania postaw proekologicznych	niewiarygodne
5.	II.2 Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii	niewiarygodne
6.	III.1 Działalność szkoleniowa i doradcza	niewiarygodne
7.	III.2 Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	raczej niewiarygodne
8.	III.3 Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej	wysoce wiarygodne
9.	III.4 Zwiększenie integracji lokalnych społeczności	niewiarygodne

* skala oceny: wysoce wiarygodne, wiarygodne, raczej niewiarygodne, niewiarygodne

Źródło opracowanie własne.

Zdaniem Zespołu Ewaluacyjnego tylko dla celów: I.2 *Wspieranie dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz twórczości artystycznej* oraz III.3 *Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej* dane w opisie obszaru mogą zostać użyte do wyznaczenia wartości bazowych. W przypadku pozostałych celów szczegółowych, dane w opisie obszaru nie pozwalają na użycie do wyznaczenia wartości bazowych.

Ocena danych zawartych w opisie obszaru pod względem wiarygodności i przydatności do wyznaczania wartości bazowych niezbędnych dla określania wielkości zachodzących zmian na obszarze prowadzi do następujących wniosków:

1. Opis obszaru zawiera podstawowe dane dotyczące gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia, charakteryzujące położenie i uwarunkowania geograficzne, przyrodnicze, klimatyczne, infrastrukturę techniczną oraz mieszkańców i dziedzictwo kulturowe.

2. Dane zawarte w opisie są wiarygodne i obiektywne, pozyskane z uprawnionych źródeł. Pokazują w sensie zobiektywizowanym obszar wraz z jego potencjałem, szansami i problemami rozwoju.

3. To czego brakuje w opisie, to powiązania ze zidentyfikowanymi problemami, które po przekształceniu w cele szczegółowe nie zawsze znajdują poparcie w opisie obszaru. Wynika to prawdopodobnie z faktu, że na etapie gromadzenia danych o obszarze i zasięgania opinii mieszkańców na temat oczekiwanych zmian, nie prowadzono analiz porównawczych.

4. Na etapie opracowania lokalnej strategii rozwoju nie prowadzono badań ewaluacyjnych (system wdrażania osi 4. Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 nie zobowiązywał lokalnych grup działania do takich badań), które zapewne wykazałyby brak spójności pomiędzy opisem obszaru, analizą potencjału, zidentyfikowanymi problemami, celami i wskaźnikami.

Zespół Ewaluacyjny przeprowadził analizę powiązań lokalnej strategii rozwoju z planami strategicznymi gmin obszaru. Idea powiązań wynika z założeń podejścia Leader, które wskazują na potrzebę powiązania LSR ze strategiami rozwoju gmin. Na potrzeby niniejszego badania uznano, że wystarczy ocenić w jakim stopniu cele szczegółowe korespondują z celami strategii rozwoju gmin. Dla oceny stopnia powiązań celów szczegółowych LSR z celami strategii rozwoju gmin zastosowano cztero stopniową skalę. Jeżeli pomiędzy celami zachodzi ścisła korelacja użyto sformułowania „korespondują w stopniu wysokim”, jeżeli korelacja występuje ale nie dotyczy wszystkich strategii gmin i nie konieczne jest ścisła użyto sformułowania „korespondują w stopniu zadawalającym”, jeżeli korelacja jest *luźna* i obejmuje tylko kilka spośród strategii gmin obszaru, użyto sformułowania „korespondują w stopniu wystarczającym”, natomiast w przypadku nie zidentyfikowania powiązań pomiędzy celami LSR i strategii gmin, użyto sformułowania „nie korespondują”.

Należy zauważać, że ocena ma kontekst subiektywny i opiera się na wiedzy i odczuciach członków Zespołu Ewaluacyjnego, jedynie wspartych analizą ekspercką. Wymóg zidentyfikowania powiązań lokalnej strategii rozwoju ze strategiami rozwoju gmin nie jest równoznaczny z wymogiem ścisłej korespondencji pomiędzy celami LSR i celami strategii gmin bowiem nie mogą to być plany tożsame, nawet powinny się uzupełniać i wzajemnie wspomagać procesy rozwojowe na obszarach wiejskich objętych wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju.

Wyniki analizy przedstawione zostały w tabeli poniżej.

Tab. 6.

L.p.	cel szczegółowy	ocena stopnia powiązań celów LSR z celami strategii rozwoju gmin*
1.	I.1 Rozwój usług turystycznych i rekreacyjnych	korespondują w stopniu wysokim
2.	I.2 Wspieranie dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz twórczości artystycznej	korespondują w stopniu wysokim
3.	I.3 Promocja regionu	korespondują w stopniu wysokim
4.	II.1 Edukacja jako element budowania postaw proekologicznych	korespondują w stopniu wystarczającym
5.	II.2 Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii	korespondują w stopniu wystarczającym
6.	III.1 Działalność szkoleniowa i doradcza	nie korespondują
7.	III.2 Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	nie korespondują
8.	III.3 Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej	korespondują w stopniu wysokim
9.	III.4 Zwiększenie integracji lokalnych społeczności	korespondują w stopniu wystarczającym

* skala oceny: korespondują w stopniu wysokim, korespondują w stopniu zadawalającym, korespondują w stopniu wystarczającym, nie korespondują

Źródło opracowanie własne.

Powyższe zestawienia pozwala na uogólnioną ocenę, że pomiędzy Lokalną Strategią Rozwoju a strategiami rozwoju gmin występują powiązania w stopniu wystarczającym dla spełnienia wymogów podejścia Leader.

Poniżej dodatkowe uwagi członków Zespołu Ewaluacyjnego dotyczące spójności i logiczności Lokalnej Strategii Rozwoju:

- *Analiza spójności LSR przeprowadzona przy pomocy tabeli logicznej wykazała wiele niespójności już na poziomie analizy SWOT. Wiele problemów z poziomu celów szczegółowych nie zostało ujętych we wnioskach z tejże analizy. Okazało się również, że pomyłono w kilku przypadkach wskaźniki produktu ze wskaźnikami rezultatu. Oceniono wiele z nich, sądząc po zaawansowaniu dotychczasowego procesu wdrażania, za wręcz nie do osiągnięcia. Nasuwa się wniosek, że z zastosowaniem narzędzi badawczych dla właściwej oceny procesu wdrażania LSR, mogą wystąpić pewne kłopoty.*
- *Nasza LSR jest niespójna i często nielogiczna.*
- *W analizie SWOT nie uwzględniono wszystkich elementów mających znaczenie dla podniesienia jakości życia mieszkańców obszaru LGD. Nie została w strategii określona wartość bazowa wskaźników. Nie było zrozumienia i wiedzy o możliwych do uzyskania wskaźników oddziaływania. Nie posiadaliśmy kompetencji, lub były za niskie aby właściwie określić wskaźniki rezultatu i produktu.*
- *Część celów nie ma odniesienia w analizie SWOT. Przy tworzeniu LSR nie odniesiono się do strategicznych dokumentów gminnych. Część wskaźników ma cechy wskaźników produktu. Wskaźniki oddziaływania nie są realne do osiągnięcia i nie mają przełożenia na cele szczegółowe oraz przedsięwzięcia np. gospodarka odpadami. Część wskaźników rezultatu i produktu jest zbyt wysoka.*

Podsumowanie analizy spójności i logiczności Lokalnej Strategii Rozwoju.

Przeprowadzona analiza pozwala na następującą uogólnioną ocenę: Przygotowana LSR pomimo stwierdzonych i powyżej opisanych uchybień jest dokumentem, który po wprowadzeniu poprawek i uzupełnień będzie spójny i spełni zasady logiki interwencji opisane w osi 4. Leader w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Analiza postępów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju.

Zespół Ewaluacyjny zapoznał się ze sprawozdaniem z bieżącego monitoringu postępów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju i postanowił włączyć do niniejszego raportu syntetyczne zestawienia obrazujące postępy we wdrażaniu LSR.

W kolejnych tabelach zostały przedstawione dane obrazujące postęp we wdrażaniu LSR z podziałem na cztery typy operacji: Odnowa i rozwój wsi; Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej; Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw oraz Małe projekty tab. 7. Natomiast w tab. 8 zestawiono wysokość środków na poszczególne działania zaplanowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju z aktualnym stanem zakontraktowanych i wypłaconych środków.

Na potrzeby niniejszego raportu, Zespół Ewaluacyjny zestawiał wybrane dane, w oparciu o które możliwe jest dokonanie analizy aktywności Stowarzyszenie w zakresie aktywizacji mieszkańców do korzystania ze wsparcia na realizację operacji zgodnych z celami LSR.

Tab. 7.

Postępy we wdrażaniu czterech działań.

L.p.	Liczba ogłoszonych naborów	Łączny limit środków w zł	Liczba złożonych wniosków	Liczba wybranych operacji przez LGD	Liczba podpisanych umów przez IW z wnioskodawcami	Liczba wypłat dla beneficjentów	Łączna kwota wypłaconej pomocy w zł
1.	Odnowa i rozwój wsi						
2.	2	5.243.658,00	14	14	12	6	1.141.390,00
3.	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej						
4.	3	953.393,00	13	10	2	1	4.505,50
5.	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw						
6.	3	1.430.089,00	15	11	1	0	0,00
7.	Małe projekty						
8.	5	1.699.996,40	127	96	54	42	716.527,92
9.	Łączne dane dotyczące czterech rodzajów operacji						
10.	13	9 327 136,40	169	131	69	49	1.862.423,42

Źródło: Dane z raportu monitorującego postęp wdrażania LSR.

Tab. 8.

Porównanie kwot zaplanowanych w LSR, zakontraktowanych i wypłaconych beneficjentom.

L.p.	Nazwa działania	Kwota zaplanowana w LSR	Kwota dokonanych wypłat	Różnica w zł	Wskaźnik procentowy wykonania
1.	Odnowa i rozwój wsi	5.243.658,00	1.141.390,00	4.102.268,00	21,77%
2.	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	953.393,00	4.505,50	948.887,50	0,47%
3.	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	1.430.089,00	0,00	1.430.089,00	0,00%
4.	Małe projekty	1.906.784,00	716.527,92	1.190.256,10	37,58%
5.	Razem	9.533.924,00	1.862.423,42	7.671.500,60	19,53%

Źródło: opracowanie własne.

Zespół Ewaluacyjny stwierdza, że postęp we wdrażaniu Lokalnej Strategii Rozwoju jest zadawalający, pomimo niskich wskaźników wyrażonych w procentach wypłaconej pomocy w stosunku do zaplanowanych w LSR kwot.

Po pierwsze, należy pozytywnie ocenić działalność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” w zakresie informowania i aktywizacji mieszkańców, czego wynikiem jest duża liczba złożonych wniosków o przyznanie pomocy, łącznie na cztery rodzaje operacji 169 oraz stosunkowo wysoki wskaźnik planowanych operacji zgodnych z celami LSR wynoszący 77,51%. (na 169 złożonych wniosków Rada Stowarzyszenia uznała, że 131 jest zgodnych z LSR).

Po drugie, należy zwrócić uwagę na konieczność lepszego niż do tej pory wsparcia merytorycznego dla wnioskodawców w celu wyeliminowania lub przynajmniej ograniczenia błędów we wnioskach dyskwalifikujących je w trakcie oceny przez Instytucje Wdrażające (IW).

Po trzecie, co nie jest zależne od Stowarzyszenia, zmian wymagają procedury wdrażania oraz system oceny, którego przeciągające się w czasie procedury zniechęcają wnioskodawców do realizacji operacji (27 wniosków zostało wycofanych przez wnioskodawców).

Po czwarte, opóźnienia w rozpoczęciu procesu wdrażania LSR (pierwszy nabór ogłoszono w grudniu 2009 roku), a także wiele wniosków w trakcie oceny przez IW może w znaczący sposób powodować, że ocena jest „niedoszacowana”.

Wywiad zogniskowany (fokus) – analiza wybranych elementów potencjału LGD.

Istota lokalnej grupy działania zawiera się w definicji partnerstwa trójsektorowego czyli jest to organizacja specjalna, której członkami są mieszkańcy obszaru i organizacje, które tworzą, jednostki samorządu terytorialnego stopnia podstawowego (mogą też być starostwa) i instytucje im podległe oraz przedsiębiorcy. Wspólna praca tych trzech sektorów ma służyć rozwojowi obszarów wiejskich. Badanie techniką wywiadu ogniskowego zakładało odpowiedź na pytanie o relacje międzysektorowe i jakość współpracy. Wzór scenariusza załącznik do niniejszego raportu nr 2.

Poniżej syntetyczna analiza wyników badania.

Uczestnicy badania nie mają wątpliwości, że w Stowarzyszeniu najważniejsza jest współpraca międzysektorowa. Współpraca nie jest na poziomie jakiego oczekivaliby uczestnicy badania. Są zachowania przedsiębiorców, które wskazują na ich słabnące zainteresowanie uczestnictwem w pracach Stowarzyszenia, spowodowane biurokratycznymi barierami w dostępie do środków wsparcia oraz ich niewystarczającą wysokością. Współpraca nie jest równomierna, przedstawiciele poszczególnych sektorów współpracują ze sobą z różną aktywnością, przede wszystkim przedsiębiorcy nie podejmują współpracy na oczekiwanym poziomie.

Uczestnicy badania uznali, że najistotniejszą rolę w partnerstwie odgrywa sektor publiczny co wynika z samej LSR, a także z faktu najwyższej kwoty składek członkowskich jakie wpłacają gminy oraz wysokiej aktywności na stałym poziomie. W trakcie badania ujawniły się (jednostkowe) opinie wskazujące na wysoką aktywność przedstawicieli sektora społecznego, przy jednoczesnym podkreślaniu sprawności sektora publicznego w aplikowaniu po wsparcie na realizację projektów, za pośrednictwem Stowarzyszenia,

Jako „najsłabszy” sektor w partnerstwie zgodnie uczestnicy badania wskazali przedsiębiorców. Taką ocenę uzasadniają niskim poziomem identyfikacji „interesów” przedsiębiorców w ramach możliwości jakimi dysponuje Stowarzyszenie. Zdaniem badanych przedsiębiorcy koncentrując się na osiągnięciu zysku (pomnażaniu majątku), nie widzą korzyści we współpracy międzysektorowej w ramach Stowarzyszenia.

Dla wzmocnienia pozycji (roli) sektora gospodarczego (przedsiębiorcy) w partnerstwie konieczna jest systematyczna praca informacyjna i wyjaśniająca rolę podejścia Leader w rozwoju przedsiębiorczości na wsi, a także wsparcie w przygotowaniu wniosków aplikacyjnych. Należy również bardziej otwarcie, niż do tej pory pokazywać przedsiębiorcom korzyści ze współpracy w ramach partnerstwa, a także przedsiębiorców z LGD.

Uczestnicy badania zgodnie uznali, że współpraca międzysektorowa w ramach partnerstwa jest konieczna służy rozwojowi Stowarzyszenia i przynosi korzyści przedstawicielom wszystkich sektorów. Współpraca jest warunkiem wyższej sprawności funkcjonowania organizacji, co powinno się przyczyniać do podnoszenia jakości życia na obszarze, w zrostu atrakcyjności regionu oraz lepszych warunków pracy.

Podsumowanie analizy wybranych elementów potencjału LGD:.

Przeprowadzona analiza pozwala na następującą uogólnioną ocenę: W Lokalnej Grupie Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” współpraca międzysektorowa występuje z różnym nasileniem i nie stanowi istotnego elementu potencjału dzięki, któremu wzrastałaby zdolność oddziaływania partnerstwa na otoczenie zadaniowe. Współpraca wymaga stałej troski ze strony władz Stowarzyszenia i systematycznych działań informacyjnych i wyjaśniających, a także otwartości w identyfikowaniu i precyzowaniu interesów poszczególnych sektorów, w tym konkretnych osób w ramach tych sektorów.

Badania ilościowe – sprawozdanie:

Wyniki ankiety audytoryjnej.

W badaniu techniką ankiety audytoryjnej wzięło udział 13 mieszkańców obszaru, członków Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy”. 9 uczestników badania to mężczyźni a 4 to kobiety. 2 uczestników to osoby w wieku 25-34 lata, 2 w wieku 35-44 lata, 5 w wieku 45-54 lata, 2 w wieku 55-64 lata i 2 w wieku powyżej 65 lat.

Na pytanie 1: **Rozpoznawalność wśród mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy”, moim zdaniem, jest powszechna:** 11 badanych wskazało odpowiedź: *raczej tak*; i po 1 badany wskazało odpowiedź: *raczej nie* i *trudno powiedzieć*.

Na pytanie 2: **Mieszkańcy obszaru posiadają wiedzę o Lokalnej Strategii Rozwoju, zawartych w niej celach i działaniach:** 10 badanych wskazało odpowiedź: *raczej tak*; 2 badany wskazało odpowiedź: *raczej nie* i 1 badany wskazał odpowiedź: *trudno powiedzieć*.

Na pytanie 3: **Z dwóch opinii dotyczących życia społecznego proszę wybrać tę, która jest bliższa Pani/Pana poglądom:** 5 badanych wskazało odpowiedź: *ogólnie rzecz biorąc, większości ludzi można ufać*, 7 badanych wskazało odpowiedź: *w stosunku do innych trzeba być ostrożnym*, i jeden badany wskazał odpowiedź: *nie wiem/trudno powiedzieć*.

Na pytanie 4: **Proszę dokończyć zdanie tak, aby było ono najbliższe Pani/Pana poglądom. Ludziom mieszkającym na terenie gminy, w której mieszkam, w porównaniu z poziomem życia mieszkańców gmin sąsiednich...:** 5 badanych wskazało odpowiedź: *żyje się lepiej niż w gminach sąsiednich*, 7 badanych wskazało odpowiedź: *żyje się tak samo*, 1 badany wskazał odpowiedź: *trudno powiedzieć*.

Na pytanie 5: **Chcielibyśmy, aby ocenił(a) Pan(i) poszczególne dziedziny życia i powiedział(a) w jakim stopniu jest z każdej z nich zadowolony(a):** (*Prosimy ocenić każdą dziedzinę według miary: Bardzo zadowolony; Zadowolony; Niezadowolony; Bardzo niezadowolony; Trudno powiedzieć*) uzyskano następujące odpowiedzi dotyczące wskazanych dziedzin życia:

1. Z własnej sytuacji finansowej: 7 badanych oceniło na poziomie: *zadowolony*, a 6 na poziomie: *niezadowolony*.
2. Z poziomu własnego wykształcenia: 2 badanych oceniło na poziomie: *bardzo zadowolony*, 9 na poziomie: *zadowolony*, a 2 na poziomie *niezadowolony*.
3. Z aktywności organizacji pozarządowych działających w gminie: 8 badanych oceniło na poziomie: *zadowolony*, 3 na poziomie: *niezadowolony*, a 2 nie dokonało oceny wskazując odpowiedź: *trudno powiedzieć*.

4. Z poziomu oświaty w gminie: 8 badanych oceniło na poziomie: *zadowolony*, 3 na poziomie: *niezadowolony*, a 2 nie dokonało oceny wskazując odpowiedź: *trudno powiedzieć*.
5. Ze współpracy z Lokalną Grupą Działania: 3 badanych oceniło na poziomie: *bardzo zadowolony*, 8 na poziomie: *zadowolony*, 1 na poziomie: *nie zadowolony*, a 1 badany nie dokonał oceny wskazując odpowiedź: *trudno powiedzieć*.

Na pytanie 6: **Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju spowodowało wzrost aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców obszaru:** 3 badanych wskazało odpowiedź: *zdecydowanie tak*, 9 wskazało odpowiedź: *raczej tak*, a 1 badany wskazał odpowiedź: *trudno powiedzieć*.

Na pytanie 7: **Proszę wymienić najważniejsze zalety Programu LEADER:** 11 badanych udzieliło następujących odpowiedzi:

- *Zintegrowany charakter działań, poszukiwanie oddolnych inicjatyw, korzystanie ze wsparcia finansowego;*
- *Pieniądze dla gminy, promocja zespołów ludowych i kuchni regionalnej;*
- *Oddolność inicjatyw;*
- *Pomysły oddolne;*
- *Założenia programu są na czasie;*
- *Rozwój turystyki i dziedzictwa kulturowego na wsi, wyrównywanie szans między wsią a miastem w zakresie rozrywki i spędzania wolnego czasu;*
- *Oddolność inicjatyw, dodatkowy instrument wsparcia finansowego, nacisk na współpracę;*
- *Możliwość dotarcia do mieszkańców wsi oraz poprawy życia na wsi;*
- *Poprawa jakości życia mieszkańców naszej gminy, poprzez inwestycje i imprezy kulturalne;*
- *Wspieranie lokalnej społeczności poprzez imprezy kulturalne. Inwestycje w infrastrukturę na terenie mojej gminy;*
- *Trójstronna współpraca sektorowa, integracja mieszkańców, wzrost kompetencji trzeciego sektora oraz samych mieszkańców.*

Na pytanie 8: **Proszę wymienić najważniejsze wady Programu LEADER:** 9 badanych udzieliło następujących odpowiedzi:

- *Zbiurokratyzowane procedury. Ze względu na słabość formalno-finansową lokalnych organizacji pozarządowych, Leader daje im bardzo ograniczone możliwości skorzystania z pomocy;*

- *Skomplikowane procedury i nadmierna biurokracja;*
- *Biurokracja;*
- *Nadmiernie rozbudowana biurokracja – dużo niepotrzebnych papierów;*
- *Uciążliwe, przedłużające się procedury;*
- *Biurokratyczne procedury zniechęcające mieszkańców do aktywnego działania;*
- *Długie procedury za nim dostanie się pieniądze z dotacji;*
- *Zbyt długie oczekiwanie na decyzje o przyznaniu dotacji;*
- *Zbiurokratyzowanie, zbyt duży formalizm, przedmiotowe traktowanie LGD przez Instytucje Zarządzające.*

Wnioski wynikające z badania techniką ankiety audytoryjnej:

Biorąc pod uwagę fakt, że uczestnikami badania byli mieszkańcy obszaru ale członkowie Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy”, dokonując uogólnionych ocen, należy wyraźnie podkreślić, że źródłem wiedzy dla tych ocen są mieszkańcy posiadający uprzywilejowany dostęp do informacji o LGD, LSR, a także funduszach unijnych. Nie znaczy to, że wartość tych uogólnień jest niższa, ma jedynie ograniczony zasięg.

Wyniki badania prowadzą do wniosku, że wśród lokalnej elity społecznej Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” jest rozpoznawalna, a wdrażana przez to Stowarzyszenie Lokalna Strategia Rozwoju jest znana, zwłaszcza znane są cele tej strategii.

Wśród elity społecznej obszaru dominuje pogląd, że w stosunku do innych ludzi należy zachować ostrożność. Należy jednak zaznaczyć, że wśród blisko 40% badanych identyfikowana jest postawa zaufania do większości ludzi.

Ocena poziomu życia mieszkańców gmin obszaru jest pozytywna, ponad połowa badanych ocenia, że ludziom w gminie żyje się tak samo jak w gminach sąsiednich, natomiast blisko 40 % ocenia, że ludziom w gminie żyje się lepiej niż w sąsiednich gminach, tylko 1 badany nie wyraził oceny.

Badani są zadowoleni z własnej sytuacji finansowej, takie deklaracje złożyło ponad połowa badanych, mniej niż połowa deklaruje, że jest niezadowolona. Z poziomu własnego wykształcenia tylko 2 badanych wyraża niezadowolenie, ponad 80% badanych jest bardzo zadowolonych lub zadowolonych. Aktywność organizacji pozarządowych jako zadawalającą ocenia ponad 60% badanych, niezadowolonych z ich działalności jest co czwarty badany, a 2 badanych deklaruje brak zdania na ten temat. Tak samo badani oceniają poziom oświaty w gminie. Natomiast ze współpracy z LGD bardzo zadowolonych i zadowolonych jest blisko 85% badanych, tylko jeden deklaruje brak zadowolenia i jeden brak zdania na ten temat.

Powyższa analiza pozwala na uogólnioną pozytywną ocenę stopnia zadowolenia elity społecznej z własnej sytuacji finansowej, poziomu swojego wykształcenia, aktywności organizacji pozarządowych, poziomu oświaty w gminie i ze współpracy z LGD.

Badani „z ostrożnością” wskazują na wzrost aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców obszaru wynikający z wdrażania LSR, natomiast wśród zalet podejścia LEADER wymieniają jego oddolny i zintegrowany charakter, możliwości aktywizowania lokalnych społeczności oraz wsparcie finansowe dla lokalnego rozwoju. Wśród wad zwraca uwagę bezwzględnie dominująca biurokracja, przeciągające się w czasie procedury, brak uwzględnienia specyfiki wsi, zwłaszcza niskiego kapitału obrotowego, co uniemożliwia korzystanie z wsparcia w takim stopniu na jaki wskazują potrzeby wsi.

Wyniki ankiety internetowej.

W badaniu techniką ankiety internetowej wzięło udział 81 osób. Ankieta adresowana była do mieszkańców obszaru, ale nie ma pewności, że odpowiedzi udzielili tylko mieszkańcy obszaru, ponieważ ankieta dostępna była na stronie głównej portalu internetowego Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy”. Należy jednak założyć, że respondenci są mieszkańcami obszaru, co w zasadzie jest do zweryfikowania poprzez odpowiedzi na pytanie 7 ankiety.

Na pytanie 1: **W ostatnich latach dużo słyszy się o różnego rodzaju funduszach pochodzących z Unii Europejskiej, które wspierają rozwój obszarów wiejskich. Jakie nazwy funduszy, programów, projektów pamięta Pan/Pani?**, odpowiedzi udzielili wszyscy respondenci w tym 9 osób wskazało odpowiedź *nie pamiętam nazwy żadnych funduszy pochodzących z UE*. Respondenci, którzy wskazali nazwy (najczęściej skróty) funduszy UE, programów operacyjnych i konkretnych działań w ramach tych programów wykazali się dość pobieżną, często obiegową wiedzą na temat nazw obowiązujących formalnie. Przytaczając wskazania respondentów w nawiasach podane zostały poprawne pełne nazwy. W rezultacie zliczenia odpowiedzi na pytanie 1, uzyskano następujące wyniki: **54** wskazania: PROW (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2012); **30** wskazań: PO KL (Program Operacyjny Kapitał Ludzki); **10** wskazań: Leader (nazwa osi 4. w ramach PROW 2007-2013); **2** wskazania: EFRnrROW (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich); **2** wskazania: RPO (Regionalny Program Operacyjny); **3** wskazania: IiŚ (Program Infrastruktura i Środowisko); po 1 wskazaniu: Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw oraz Małe projekty (Działanie w ramach PROW 2007-2013).

Na pytanie 2: **Czy wie Pan/Pani na co dzisiaj mogą uzyskać mieszkańcy wsi pieniądze z Unii Europejskiej lub budżetu państwa?**, odpowiedzi udzieliło **80** respondentów, w tym **69** zadeklarowało, że wie, a **10** zadeklarowało, że nie pamięta nazw żadnych funduszy.

Niemniej **80** respondentów wskazało następujące cele na jakie można uzyskać pieniądze: **28** wskazało: dopłaty (płatności bezpośrednie); **10** wskazało: Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw (Działanie w ramach PROW 2007-2013); **5** wskazało: zalesianie (Zalesianie gruntów rolnych oraz gruntów innych niż rolne w ramach PROW 2007-2013); **3** wskazało: odnowa (Odnowa i rozwój wsi, Działanie w ramach PROW 2007-2014); **5** wskazało: Małe projekty (typ operacji objętych Działaniem Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w ramach PROW 2007-2013); **1** wskazał: Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (Działanie w ramach PROW 2007-2013); **4** wskazało Leader (nazwa osi 4. PROW 2007-2013); **1** wskazał szkolenia (należy przypuszczać, że chodzi o Działanie w ramach PROW 2007-2013 o nazwie Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie); **14** wskazało: PROW (należy przypuszczać, że chodzi o Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 w rozumieniu ogólnym – wsparcie dla różnych typów operacji); **1** wskazał: agroturystyka (należy przypuszczać, że chodzi o Działanie w ramach PROW 2007-2013 pod nazwą Różnicowanie działalności w kierunku nierolniczym); **5** wskazało: PO KL (Program Operacyjny Kapitał Ludzki w ogólnym rozumieniu – wsparcie dla realizacji różnych typów operacji); **3** wskazało: młody rolnik (można przypuszczać, że chodzi o Działanie Ułatwianie startu młodym rolnikom, w ramach PROW 2007-2013).

Na pytanie 3: **Czy ktoś z Pana/Pani rodziny, sąsiadów lub znajomych korzystał z pieniędzy pochodzących z funduszy UE?**, odpowiedzi udzieliło **80** respondentów, w tym 45 zadeklarowało, że **tak**, a **35**, że **nie**. **45** respondentów wskazało następujące cele na jakie uzyskano pieniądze: **29** wskazało: dopłaty bezpośrednie (płatności bezpośrednie); **1** wskazał: rozwój działalności gospodarczej oraz **1** wskazał mikro (należy przypuszczać, że chodzi o Działanie Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw w ramach PROW 2007-2013); (należy przypuszczać, że chodzi o Działanie Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw w ramach PROW 2007-2013); **5** wskazało Leader (prawdopodobnie chodzi o Działanie Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w ramach PROW 2007-2013, lub całą oś 4 . Leader); **1** wskazał PO KL (Program Operacyjny Kapitał Ludzki w ogólnym rozumieniu – wsparcie dla realizacji różnych typów operacji); **1** wskazał zalesianie (Zalesianie gruntów rolnych oraz gruntów innych niż rolne w ramach PROW 2007-2013); **1** wskazał: różnicowanie (należy przypuszczać, że chodzi o Działanie Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej w ramach PROW 2007-2013); **8** wskazało: PROW (należy przypuszczać, że chodzi o Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, w rozumieniu ogólnym – wsparcie dla realizacji różnych typów operacji).

Na pytanie 4: **Czy osobiście korzystał Pan/Pani z pieniędzy pochodzących z funduszy UE?**, odpowiedzi udzieliło **80** respondentów, w tym **14** zadeklarowało, że **tak**, a **66**, że **nie**. **14** respondentów wskazało następujące cele na jakie uzyskało pieniądze: **9** wskazało: dopłaty

bezpośrednie (płatności bezpośrednie); **1** wskazał: PO KL (uogólnienie – należy przypuszczać, że chodzi o udział w przedsięwzięciu realizowanym z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki); **1** wskazał: staż dla bezrobotnych (uogólnienie – należy przypuszczać, że chodzi o udział w przedsięwzięciu realizowanym z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki); **1** wskazał: Leader (prawdopodobnie chodzi o Działanie Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w ramach PROW 2007-2013, lub całą oś 4 . Leader); **1** nie wskazał żadnego celu.

Na pytanie 5: **Czy słyszał/a Pan/Pani o Programie LEADER?**, odpowiedzi udzieliło **77** respondentów, w tym **61** zadeklarowało, że **tak**, a **16**, że **nie**.

Na pytanie 6: **Czy gmina w której Pan/Pani mieszka jest członkiem Lokalnej Grupy Działania?**, odpowiedzi udzieliło **70** respondentów, w tym **66** zadeklarowało, że **tak**, **0**, że **nie**, a **4**, że **nie wie**.

*Na pytanie 7: Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” planuje podjąć nowe zadanie do realizacji jeszcze w okresie 2012-2014 dotyczące: **inwestycji i działań promocyjnych w zakresie gospodarki odpadami. Czy Pani/Pan uważa, że to słuszny kierunek?***, odpowiedzi udzieliło **71** respondentów wskazując następujące odpowiedzi zaproponowane w pytaniu:

Bardzo popieram – **17** wskazań. Popieram – **42** wskazań. Nie popieram – **0** wskazań. Nie mam zdania – **12** wskazań.

*Na pytanie 8: Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” planuje podjąć nowe zadanie do realizacji jeszcze w okresie 2012-2014 dotyczące: **inwestycji mających na celu zwiększenie integracji lokalnych społeczności. Czy Pani/Pan uważa, że to słuszny kierunek?***, odpowiedzi udzieliło **78** respondentów wskazując następujące odpowiedzi zaproponowane w pytaniu:

Bardzo popieram – **32** wskazania. Popieram – **39** wskazań. Nie popieram – **0** wskazań. Nie mam zdania – **7** wskazań.

Analiza odpowiedzi (w badaniu techniką ankiety internetowej) prowadzi do sformułowania następujących wniosków:

- wiedza mieszkańców obszaru o funduszach europejskich jest pobieżna, nie posiadają rozeznania jakie fundusze finansują jakie potrzeby rozwojowe;
- osoby same (a także ich sąsiedzi i rodzina) korzystające z funduszy europejskich nie potrafią poprawnie nazwać funduszu i nazwy działania, w ramach którego przyznane było wsparcie;
- program Leader (podejście Leader) jest rozpoznawalny przez mieszkańców obszaru, orientują się o fakcie realizacji tego podejścia na terenie gminy, w której mieszkają;
- uważają, że należy rozszerzyć LSR o zaproponowane przedsięwzięcia.

Rekomendacje:

Podsumowując i uogólniając wyniki z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych Zespół Ewaluacyjny rekomenduje władzom Stowarzyszenia rozważenie podjęcia następujących działań zmierzających do podnoszenia jakości procesu zarządzania Lokalną Strategią Rozwoju:

1. Przeprowadzenie dokładnej analizy postępów wdrażania LSR uwzględniającej liczbę wniosków będących w toku oceny przez instytucje wdrażające, w celu ustalenia stanu zakontraktowanych kwot wsparcia oraz możliwych do zakontraktowania w najbliższych miesiącach.
2. Modyfikację wskaźników w taki sposób aby do celów ogólnych przypisane były wskaźniki oddziaływania, do celów szczegółowych wskaźniki rezultatu, a do przedsięwzięć wskaźniki produktu zgodnie z zasadami logiki interwencji obowiązującej w podejściu Leader.
3. Zbilansowanie stanu osiągniętych wskaźników produktu i rezultatu w oparciu o analizę już zrealizowanych operacji i będących w trakcie realizacji, a także tych operacji, które są wybrane przez LGD ale jeszcze nie zostały ocenione przez instytucje wdrażające.
4. Przeanalizowanie najczęściej popełnianych błędów przez wnioskodawców, które powodują odrzucenie wniosków wybranych do finansowania przez Radę LGD, na etapie oceny formalnej przez instytucje wdrażające.
5. Usprawnienie systemu doradztwa i szkoleń dla wnioskodawców z uwzględnieniem działań eliminujących przyczyny najczęściej popełnianych błędów we wnioskach o przyznanie pomocy.
6. Rozważenie przygotowania i przeprowadzenia naborów wniosków w taki sposób aby pozyskać wnioskodawców, którzy wystąpią o wsparcie na realizację operacji zgodnych z celami LSR i w zakresie obejmującym produkty i rezultaty o najniższym stopniu realizacji wskaźników LSR.
7. Kontynuowanie działań informacyjnych i promujących Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie „Dolina Pilicy” oraz Lokalną Strategię Rozwoju, akcentując rolę Stowarzyszenia jako lokalnego partnerstwa wspierającego rozwój obszarów wiejskich poprzez aktywność mieszkańców i podmiotów funkcjonujących na wsi, a LSR jako dokument wyznaczający główne kierunki rozwoju formułowane przy aktywnym udziale mieszkańców obszaru.
8. Rozważenie rozszerzenia działań promocyjnych o prezentację funduszy Unii Europejskiej i mechanizmów wsparcia dla rozwoju lokalnego, rolnictwa i obszarów wiejskich.

9. Rozszerzenie Lokalnej Strategii Rozwoju o nowy cel szczegółowy oraz przedsięwzięcia odpowiadające na problem: niskie kompetencje w zakresie ochrona środowiska wynikające z niedoinwestowania i niewystarczającą promocją gospodarki odpadami, a także braki w zakresie inwestycji służących zwiększeniu integracji lokalnych społeczności.
10. Przeanalizowanie aktywności członków Stowarzyszenia, rozpoznanie unikalnych umiejętności i wiedzy zasobów ludzkich oraz podjęcie prac nad strategią rozwoju organizacji z uwzględnieniem zidentyfikowanych umiejętności i wiedzy dla wzmocnienia potencjału ludzkiego w Stowarzyszeniu i zainteresowania członkowstwem mieszkańców obszaru i podmiotów prawnych funkcjonujących na obszarze.